UFÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ
FIU JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

e-ISSN: 3062-2123
Journal of Academic Social Studies-JOSSH / Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi
- SOBED Vol./Cilt: 1 / Issue/Sayı: 1, Ocak/ January 2025

Kadın Haklarında Çoklu Ayrımcılık Üzerine Kesişimsel Bir Okuma

DOI: 10.29329/ufusobed.2025.1115.1

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Arrival Date

26.10.2024

Kabul Tarihi/ Accepted Date

30.12.2024

Prof. Dr. Z. Gönül Balkır

Kıbrıs İlim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dekanı
Girne/KKTC

gonulbalkir@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0003-0710-8375

Öz

Son yıllarda, kadın hareketlerinin etkin çalışma ve kazanımlarıyla, ataerkil yapının özel alana ait kılmaya çalıştığı kadına yönelik şiddet ve ihlallerinin kamusal alana ait olduğu ve bunun toplumsal bir sorumluluk olduğu anlaşıldı. Kadına yönelik şiddet ve tecavüzlerin, ataerkil yapının baskıladığı geniş ölçekli bir tahakküm ilişkisinin parçası ve aracısı olduğu görülmektedir. Kadın haklarındaki bireysel, izole edilmiş ve devlet müdahalesinden bağışık olduğunun kabulüne dayanan bu soyut birey anlayışı yerine ırk, cinsiyet, toplumsal cinsiyet gibi kategorilerin öncülüğünde, kadın haklarında, kimlik temelli bir mücadele ve kadın kimliğinin yeniden inşası ihtiyacı öne çıkmaya başlamıştır. Sosyal alanlardaki kadın haklarının analizinde, birden çok ayrımcılık türünün aynı anda oluştuğunun görülmesiyle, bu şekilde eş zamanlı olarak yaratılan çoklu ayrımcılığın, kadınlar üzerinde çok daha derin sonuçlar yaratmıştır. Mevcut ayrımcılık anlayışımızın, ayrımcılığı sadece tek bir eksende görmeye bizi nasıl koşullandırdığının ve sınırladığının anlaşılmasıyla, çoklu ayrımcılık uygulamaları daha da görünür hale gelmiş, çoklu ayrımcılıkla birlikte anılmaya başlayan kesişimsellik kavramı ve analizleri ortaya çıkmıştır. Kesişimsellik kavramı, bir grubun etnik bağlam, cinsel yönelim, sınıf, yetenek, etnik kökeni, sosyo ekonomik durumu, din veya toplumsal cinsiyete göre birden çok şekilde yapılan, çoklu ayrımcılık ve baskı çeşitlerini birlikte ele alarak değerlendirmek için, uygun bir kavramsal çerçeve yaratmaktadır. Kesişimsellik algısı ve çalışmalarında, sosyal kimliğin, cinsiyet, ırk ve sınıf gibi tek tip analiz kategorilerinin ötesine geçil-mekte, ırk, etnik köken, cinsiyet, sınıf, cinsellik ve yetenek gibi kategoriler, sosyal olarak yeniden bütüncül bir şekilde yapılandırılmakta ve sosyal adaleti destekleyerek, dezavantajlı grupların ilerlemesiyle birlikte, aynı zamanda sosyal yapının tüm yaşamımızı nasıl şekillendirdiğini de açıklamaktadır. Kesişimsellik kavramının sosyal alanda kullanılması, konulara çok boyutlu bakış açısı getirmekte, toplumsal yapının görünmeyen, görülmek istenmeyen yönleri de açığa çıkarmış olmaktadır. Kesişimsellik çalışmaları, çoklu ayrımcılığı göz önüne çıkararak cinsiyet ve ırksal eşitsizliklerle birlikte eğitim, kimlik, yapı, sosyal aktivizm gibi birçok faktörün birbiriyle kesiştirilmesiyle, olayların farklı şekilde okunmasını ve yorumlanmasını sağlamaktadır. Kesişimsellik, çoklu toplumsal boyutlar ve toplumsal ilişki biçimlerindeki ayrımcı ilişkilerin birleşmesi olarak tanımlanabilir. Kesişimsel ayrımcılık kavramı, tek ve sabit bir sosyal ayrımcılığın ötesine geçerek, dezavantajlı gruplar ve kadınlar üzerindeki sosyal konumlandırmayı, kesişen güç eksenleri matrisinde birleştirerek, algılamakta ve kadın haklarında yaşanan çoklu ayrımcılıkla ilgili bütüncül bir çerçeve yaratarak, yeniden değerlendirme olanağı yaratmaktadır.

Anahtar sözcükler: *kadın hakları, çoklu ayrımcılık, kesişimsellik*

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Balkır, Z. G., *Uluslararası Final Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (JOSSH/ SOBED)* 1/1 (2025), ss. 1-12 DOI: *10.29329/ufusobed.2025.1115.1*

An Intersectional Reading on Multiple Discrimination in Women's Rights

Abstract

In recent years, with the effective work and achievements of women's movements, it has been understood that violence and violations against women, which the patriarchal structure tries to make belong to the private sphere, belong to the public sphere and that this is a social responsibility. It has been seen that violence and rape against women is a part and mediator of a large-scale domination relationship suppressed by the patriarchal structure. Instead of this abstract understanding of the individual, which is based on the acceptance of women's rights as individual, isolated and immune from state intervention, the need for an identity-based struggle and reconstruction of women's identity began to come to the fore in women's rights, led by categories such as race, sex and gender. In the analysis of women's rights in social areas, it was understood that multiple types of discrimination occur simul-taneously, and that multiple discrimination created simultaneously in this way has much deeper consequences for women. With the understanding of how our current understanding of discrimination conditions and limits us to see discrimination only on a single axis, multiple discrimination practices became visible and the concepts and perceptions of intersectionality, which began to be associated with multiple discrimination, emerged. Intersectionality creates an appropriate conceptual framework for considering multiple forms of discrimination and oppression by a group based on ethnic context, sexual orientation, class, ability, ethnic origin, socio-economic status, religion or gender. In the perception and studies of intersectionality, social identity goes beyond the uniform analysis categories such as gender, race and class, categories such as race, ethnicity, gender, class, sexuality and talent are socially restructured in a holistic way and by supporting social justice, disadvantaged groups are supported. Along with its progress, it also explains how social structure shapes our entire lives. The perception of intersectionality and its use in the social field bring a multi-dimensional perspective to the issues, revealing the invisible and undesirable aspects of the social structure. Intersectionality studies provide a different reading and interpretation of events by taking into account multiple discriminations and intersecting many factors such as education, identity, structure, social activism along with gender and racial inequalities. Intersectionality can be defined as relation-ships between multiple social dimensions and forms of social relations. Intersectionality, going beyond a single and fixed social discrimination, perceives the social positioning of disadvantaged groups and women by combining them in the matrix of intersecting power axes, and creates an opportunity to reevaluate by creating a holistic framework regarding multiple discrimination in women's rights.

Keywords: *women's rights, multiple discrimination, intersectionality*

Giriş

Cinsiyet, din ve etnik köken gibi çeşitli sosyal bölünmelerin kesişimini incelemek ve toplumsal olarak inşa edilmiş cinsiyet normlarının hukuk mekanizmalarını nasıl etkilediğini araştırmak, kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması yönünde atılacak önemli adımlardan birini oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda, çoklu ayrımcılık kavramı olarak kesişimsellik ve kesişimsel ayrımcılık kavramlarına odaklanarak, genel okuma yapmayı amaçladık.

Kesişimsellik Kavramı

Kadın haklarıyla ilgili çağdaş çalışmalarla, kadın hareketlerinin etkin çalışma ve kazanımlarıyla, ataerkil yapının özel alana ait kılmaya çalıştığı kadına yönelik şiddet ve ihlallerinin kamusal alana ait olduğu ve bunun toplumsal bir sorumluluk olduğu anlaşılmıştır.

Kadına yönelik şiddet ve tecavüzlerin, ataerkil yapının baskıladığı geniş ölçekli bir tahakküm ilişkisinin parçası ve ayrımcılık aracısı olduğu görülünce, çoklu ayrımcılık kavramı öne çıkmıştır. Kadın hakları hareketlerinin ilk zamanlarında, beyaz kadınların haklarının savunulması yüzünden feminizmin, beyaz feminizm olduğu yolunda evrensel bir bakış açısı olduğundan feminist hareketin, genellikle beyaz kadınların sorunlarına odaklandığı görülmektedir.

Siyah kadınların haklarının savunulması için siyah feminist hareketin gerekli olduğu savunusu, siyah feminizm hareketini doğurmuştur. Ancak siyah feminizm, farklı kültürel ve ırksal deneyimlere sahip kadınları da içeren daha kapsayıcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Siyah feminizm, cinsiyet ve ırk gibi farklı kimliklerin etkileşimini gözeterek, çoklu ayrımcılığın çeşitliliğini ve kesişimsellik kavramını öne çıkartarak, çeşitli tahakküm biçimlerini ortaya koymuştur (Batu ve Görmez, 2024, 407).

Kesişimsellik kavramının, özellikle 2000li yıllarla birlikte akademi ve feminist hareketler içinde tanımı, kapsamı, yeniliğiyle, metodolojisinin yaygın olarak tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Kesişimselliğin bir kavram mı, analiz biçimi mi, yoksa teori mi olduğu da tartışılmaktadır (Collins, 2015,17).

Kesişimselcilik, çeşitli sosyal bölünmelerin nasıl birbirleri ile etkileşimde olduklarını, karşılıklı olarak nasıl birbirlerine bağımlı olduklarını ve bu ilişkiden nasıl yeni güç ilişkileri biçimlerini ürettiğini ortaya koyar (Davis, 2008, 68).

Kesişimsellik, cinsiyet, cinsel yönelim, sınıf, ırk, ulus, engellilik ve yaş/kuşak gibi kategorilerin birbirinden bağımsız kategoriler olarak ele alınamayacağını vurgulayan bir yaklaşımdır. Karmaşık toplumsal eşitsizliklerin, iç içe geçmesiyle oluştuğunu göstererek, teorik ve metodolojik çerçevede kesişimsel bakış açısını kullanarak, ortaya çıkan çoklu ayrımcılığı analiz etmeye çalışır.

Kesişimselcilik esas olarak tek tip bir kadın deneyiminin olmadığının, iktidar ilişkilerinin farklı sosyal bileşenlere ait kadınlar üzerinde farklı tahakküm biçimleri kurduğunun anlaşılması gerektiğinin altını çizmektedir. Tahakküm biçimleri, hangi sosyal bileşenlerin kesiştiği ile bağlantılı olarak şekil değiştirmekte ve baskı ortaya koymaktadır (Cole, 2009, 566).

Kesişimselcilik kavramının temel amacı, hem çeşitli sosyo-kültürel faktörlerin bireyleri kişisel düzeyde nasıl etkilediğini hem de bu faktörlerin kurumsal yapılara nasıl dahil edildiğini anlamaktır (Rodriguez, 2018, 448).

Kesişimsel araştırması, ilk olarak ezilen bireylerin baskı ve ayrımcılığı nasıl deneyimledikleri ve buna nasıl bir direnç gösterdiklerini ele almayı amaçlar. Daha sonra, sınıf, ırk ve cinsiyet gibi sosyal bölünmelerin ortaya konduğu kültürel bağlam üzerindeki gruplarla ve kurumlarla etkileşim haline girerek, baskının ideolojik ve sistematik yönlerini ortaya çıkarmaya çalışır (Rodriguez, 2018, 449).

Kesişimsel Ayrımcılık Kavramı

Kesişimsel ayrımcılık, çoklu temelde ayrımcılıktır. Çoklu temelde ayrımcılık, çoklu ayrımcılık veya kesişen ayrımcılık olarak da anılır. Çoklu temelde ayrımcılık, çoklu ayrımcılık olarak bir kişinin birden çok temelde ayrımcılığa uğraması durumudur.

Çoklu temelde ayrımcılık, bir kişinin farklı alanlarda farklı temelde ayrımcılığa uğraması ile gerçekleşebileceği gibi, bir kişinin tek bir olayda birden fazla temelde ayrımcılığa uğraması şeklinde de gerçekleşebilir. Örneğin bir kişi hem siyah hem de kadın olduğu gerekçesiyle işe alınmıyorsa, çoklu temelde ayrımcılık söz konusudur.

Keşisimsel ayrımcılık kavramı, birbiriyle kesişen çoklu ayrımcılık temelini ortaya koyan bir kavramdır. Çoklu temelli ayrımcılık olarak, birden fazla ayrımcılık türünün, aynı anda ihlâl edilmesi ve birden fazla konuda ayrımcılık yapıldığını gösterir.

Kesişimsel ayrımcılık, çeşitli ayrımcılık biçimlerinin bir araya gelerek, belirli bir grubun veya grupların daha da dezavantajlı hale getirilmesini anlatır. Zenci bir kadının hem rengi hem de kadın olması nedeniyle ya da engelli ve müslüman bir erkeğin hem engelli hem dini nedenlerle ayrımcılığa uğraması, birden fazla ayrımcılık türünün aynı anda ihlâl edilmesi ve birden fazla konuda yapılan ayrımcılık yapılması, çoklu kesişimsel ayrımcılığa örnektir.

Açık ve net bir tanımı yapılamayan kesişimsellik ve kesişimsellik kavramın disipline edilmeye çalışıldığı öne sürülerek, kavramsallaştırmalara karşı eleştirel siyasi potansiyelinin önemi vurgulanmaktadır (Bilge, 2013, 63). Bu bağlamda kesişimsel ayrımcılık kavramı eleştirel gücünü, açık uçlu bir kavram olmasından almaktadır (Davis, 2008, 67). Kavramın bakış açısı ve yaklaşımıyla birlikte ele alınarak, feminist sürecin içinde değerlendirilmesi gerektiği ve kesişimsellik kavramının, feminist teori ve politikalar için bir çıkış noktası yaratabileceği üzerinde de durulmaktadır.

Crenshaw ve Kesişimsellik Kavramı

Kesişimselcilik kavramı, sosyal bileşenlerin çok katmanlı baskısıyla, yaratılan çoklu ayrımcılığa neden olduğu çok daha önceki zamanlara, 1970'li yıllara dayanmakta ve kesişimselcilik terimi kullanılmadan yayınlanan birtakım çalışmalarda da kesişimselciliğin izleri sürülebilmektedir (Davis, 2008, 73). Kesişimsellik kavramı, uzun bir tarihe yaslansa da özellikle 2000li yıllarda feminist hareketler içinde popülerlik kazanmıştır (Collins, 2015, 11). Kesişimsellik kavramını ilk olarak, ABD'li Hukukçu ve Avukat Kimberle Crenshaw'in 1989 tarihli makalesinde kullanılmıştır. Bu çalışma da

Crenshaw, hukuk davaları üzerinden siyah kadınların uğradıkları özgül ayrımcılıkların Amerikan mahkemeleri tarafından tanınmadığını göstermiştir. Crenshaw'a göre, siyah kadınların deneyimlediği kesişimsel ayrımcılık ve dışlanma, ırkçılık veya cinsiyetçilik sorunlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi ile çözülemeyecek kadar spesifik bir yapının sonucudur (Crenshaw, 1989, 140).

Crenshaw, ırk ve cinsiyetin birbirlerinden ayrı olarak ele alındığı ve tahakkümün tek eksenli bir çerçevede anlaşıldığını, bu bakış açısının siyah kadınların deneyimlerini görünmez kılarak iki farklı tahakküm biçiminin kesişmesiyle uğradıkları özgül ayrımcılığın üzerini örttüğünü savunmuştur. Kimberly Crenshaw, dört yol ayrımı metaforundan esinlenmiş, yol ayrımının ana ekseninde toplumsal cinsiyet olduğunu söylemiş, ancak toplumsal cinsiyetin ataerkillik, cinsiyetçilik, sınıf ayrımı ve coğrafi konumdan kaynaklanan adaletsizliklerle kesiştiğini göstermiştir (Caltekin, 2021, 66).

Kimberly Crenshaw, trafikteki dörtyol veya kavşak metaforunu kullanarak, farklı ayrımcılık türlerinin nasıl kesiştiğini, üst üste bindiğini ya da iç içe geçtiğini açıklamıştır. Ona göre, siyah kadınların özgül deneyimlerini ve uğradıkları ayrımcılığı anlayabilmek için kesişimsel bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Ayrımcılıkla mücadele konusundaki mahkemelerin ve hakimlerin söylemlerini analiz eden Crenshaw, siyah kadınların Amerikan hukukunda tanınan ve korunan ayrımcılık gruplarının temsilcisi olarak görülmediğini; siyahların siyah erkekler tarafından, beyaz kadınların ise yalnızca beyaz kadınlar tarafından temsil edildiğini saptamıştır. Hukuk sistemindeki yaklaşımlardan yola çıkarak analizini hem feminist hem de ırkçılık karşıtı kuramlarda siyah kadınların yokluğuna odaklanarak genişletmiş; birincisinin sadece beyaz kadınların deneyimini içerdiğini, ikincisinin sadece siyah erkekleri ele aldığını, siyah kadınların deneyimlerinin ise bu iki gruptan biriyle örtüştüğü ölçüde korunduğunu göstermiştir.

Siyah bir kadını dört yol ayrımında hayal eden Crenshaw, onu dört bir yandan gelen araçların yarattığı zincirleme kazaya maruz kalan bir yayaya benzetmektedir (Crenshaw, 1989,149). Aldığı yaraların yol ayrımındaki tüm sosyal bileşenlerin bir ürünü olabileceğini ileri sürerken, aslında "Siyah kadınların deneyimlediği ayrımcılığın, kimi zaman beyaz kadınların ve Siyah erkeklerin deneyimlediği ayrımcılığa benzediğinin,

kimi zaman ise bunlardan farklılık gösterdiğinin de" altını çizmektedir (Caltekin, 2021, 55).

Kesişimselcilik Teorisi

Avukat olan Kimberlé Crenshaw'un Kesişimsellik kavramı sayesinde, kadın hareketi, farklı kimlik özelliklerini ve deneyimleri bir arada ele alarak, daha güçlü bir platformda kadınları birleştirmiştir. Kesişimsellik kavramını gelişimi, siyahi feminizme katkı yapmış ve feminist düşünceyi zenginleştirip kadın hareketinin daha geniş bir vizyona sahip olmasını sağlamıştır. Kesişimciliğe göre siyah bir kadının yaşadığı bir deneyim, onun sadece bir kadın veya sadece siyah olması ile ilgili değildir ve kesişimselcilik, bu iki ayrımcılığı birbirinden bağımsız olarak ele almayı reddeder. Kimliklerin çok boyutluluğunu ve bunların arasındaki etkileşimin bir arada ele alınması gerektiğini savunur (Batu ve Görmez, 2024, 406).

Kesişimselcilik teorisi, kadınların deneyimlerinin sadece cinsiyet temelli bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda ırk, sınıf, cinsel yönelim ve diğer faktörlerle etkileşimini göz önünde bulundururken, daha bütüncül bir perspektif sunarak, kadınların çok boyutlu kimliklerini ve deneyimlerini anlama çabasında etkin bir rol oynar. Ayrıca, kesişimsel bakış açısıyla farklı kimliklerin ve deneyimlerin birbirini etkilediğini vurgulayarak daha kapsayıcı bir hareketin oluşmasına da katkı sağlar.

Kimberly Crenshaw'in kesişimselcilik teorisi, ilk ileri sürüldüğü andan itibaren tanımı, sınırları ve uygulanacak metodun açık olmadığı yönünde eleştiriler alsa da bu eleştirilerin varlığı aslında teorinin hala gelişmekte olduğunu ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamakta ve bu durum, aynı zamanda kadınlara yönelik şiddetin çok katmanlı ve kesişen adaletsizliklere dikkat çekmektedir.

Çok katmanlı ayrımcılıklar, aynı zamanda çok katmanlı karşı koyma mekanizmalara da sebebiyet vermektedir. Hangi tür toplumsal ayrımların birbiriyle kesişeceği, kuşkusuz, kadınların deneyimlediği çok katmanlı ayrımcılık türünü, boyutunu ve aynı zamanda hukuki çarelerin şeklini değiştirmektedir. Kesişimselcilik kavramı, kadınlar arasındaki bu tür farklılıkların anlaşılması ve kadınlara yönelik her

türlü şiddeti ve ayrımcılığın anlaşılması ve önlenmesi açısından işlevsel bir rol oynamaktadır. Kesişimselcilik kavramı, kadınların deneyimlediği ayrımcılığın ve baskının statik olmadığını ve coğrafi konum, dil, din, ırk gibi bileşenlerin bu ayrımcılığa yön verdiğini vurgulamaktadır (Caltekin, 2021, 54).

Kesişimselcilik teorisi, ayrımcılık ve baskının nedenini sadece toplumsal cinsiyet normlarında görmemekte, aynı zamanda, bu normların oluşmasında ve devam ettirilmesinde önemli yer tutan sosyal bölünmelere de odaklanmaktadır (Rodriguez, 2018, 429). Kesişimselcilik teorisi, sosyal bileşenlerin hem mikro hem de makro boyutunu ele alma imkânı vermektedir (Caltekin, 2021,56). Mikro boyutta toplumsal eşitsizliklerin bireylerin hayatına nasıl yansıdığının analizini yaparken makro boyutta ise iktidar ilişkilerinin bu eşitsizlikleri (yeniden) üretmedeki rolünü incelemektedir (Bilge, 2010, 60).

Kesişimsel Analiz

Kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılığın kesişimselci analizi, çoklu ayrımcılığın neden olduğu hak ihlallerinin nasıl oluştuğunu açıklamaya olanak yaratarak aynı zamanda devletlerin pozitif yükümlülüklerine odaklanmanın ötesine geçmekte ve devletlerin, hangi yükümlülükleri, nasıl ihmal ettiğini de göstermektedir (Caltekin, 2021,66).

Kesişimsel analizin, cinsiyet, ırk ve sınıf temelli tahakküm biçimlerinden başka hangi toplumsal kategorileri kapsadığı tartışılarak, sadece çoklu ezilmeye maruz kalan belirli kimliklerin mi kesişimsel olduğu, yoksa zaten tüm kimliklerin karmaşık ve çoklu bir şekilde kesişimsel ayrımcılığa mı uğradığının araştırılmasıyla, farklı ayrıcalık ve ezilmelerin, birbiriyle nasıl bir etkileşime girdiğinin araştırılmasını yapmaya çalıştığı görülmektedir (Nash, 2008).

Kadınların çok katmanlı ve çok çeşitli deneyimlerini sosyo-hukuki açıdan değerlendiren kesişimselci analiz, aynı zamanda hukukun toplumsal cinsiyeti (yeniden) inşa etmedeki rolünü; ev içi şiddeti önlemede polisin ve aile mahkemelerinin rolünü; dışlanma ve ayrımcılığa katkıda bulunan politikalar ve kurumsal yapılarının ampirik ve

sosyo-hukuki incelemesinin toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı ne tür bir hukuk reformunun etkili çözümler sağlayabileceğini de göstermektedir (Caltekin, 2021,64).

Kesişimsel ayrımcılık hareketi, siyah feminizm olarak tanımlansa da beyaz kadınları, Latin kadınları, Asya kökenli kadınları, yerli kadınları ve diğer tüm kadınları içine alan bir hareket olmayı hedeflemektedir. Çünkü siyah feminizm, sadece siyah kadınların değil tüm kadınların tecrübelerinin ve mücadelelerinin birbirini etkilediğini ve farklı kimliklere sahip kadınların bir araya gelerek güçlerini birleştirmelerinin bu hareketi daha etkili hale getireceğini savunmaktadır (Batu ve Görmez, 2024, 409).

Kesisimselciliğin, hukukun mikro düzeydeki eşitsizliklerin kurulmasındaki kesişimselci bir analiz, gündelik hayattaki sosyal eşitsizliklerin ve insan hakları ihlallerini bireysel bir deneyim olarak görmekten öte onları hukuki, idari ve sosyal yapının bir ürünü olarak görmektedir (Caltekin, 2021,57).

Sonuç

Kadın haklarındaki bireysel, izole edilmiş ve devlet müdahalesinden bağışık olduğunun kabulüne dayanan soyut bireysel özgürlükler anlayışı yerine ırk, cinsiyet, toplumsal cinsiyet gibi kategorilerin öncülüğünde, kimlik temelli bir mücadele ve kadın kimliğinin yeniden inşası ihtiyacı öne çıkmaya başlamıştır. Kadın kimliğinin yeniden inşası süreci, kadına yönelik her türlü ayrımcılık uygulamalarına odaklanılmasını gerektirmiştir.

Sosyal alanlardaki kadın haklarının analizlerinde, birden çok ayrımcılık türünün aynı anda oluşmasıyla, eş zamanlı olarak yaratılan çoklu ayrımcılığın, kadınlar üzerinde çok daha derin ve zararlı sonuçlar yarattığı görülmektedir. Mevcut ayrımcılık anlayışımızın, ayrımcılığı sadece tek bir eksende görmeye bizi nasıl koşullandırdığının ve sınırladığının anlaşılmasıyla, çoklu ayrımcılık uygulamaları daha da görünür hale gelmiş, çoklu ayrımcılıkla birlikte anılmaya başlayan kesişimsellik kavramına odaklanılması gerekmiştir.

Kesişimsellik kavramı, bir grubun etnik bağlam, cinsel yönelim, sınıf, yetenek, etnik kökeni, sosyo ekonomik durumu, din veya toplumsal cinsiyete göre birden çok

şekilde yapılan, çoklu ayrımcılık ve baskı çeşitlerini birlikte ele alarak değerlendirmek için, uygun bir kavramsal çerçeve yaratmaktadır.

Kesişimsellik, çoklu toplumsal boyutlar ve toplumsal ilişkilerin biçimleri arasındaki çoklu ayrımcılık olarak tanımlanabilir. Kesişimsellik kavramı, tek ve sabit bir sosyal ayrımcılığın ötesine geçerek, dezavantajlı gruplar ve kadınlar üzerindeki sosyal konumlandırmayı, kesişen güç eksenleri matrisinde birleştirerek, algılamakta ve kadın haklarında yaşanan çoklu ayrımcılıkla ilgili bütüncül bir çerçeve yaratarak, yeniden değerlendirme olanağı yaratmaktadır.
Kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılığın kesişimselci analizi, çoklu ayrımcılığın neden olduğu hak ihlallerinin nasıl oluştuğunu açıklamaya olanak yaratarak aynı zamanda devletlerin pozitif yükümlülüklerine odaklanmanın ötesine geçmekte ve devletlerin, hangi yükümlülükleri, nasıl ihmal ettiğini de göstermektedir.

Kesişimsellik yaklaşımında, sosyal kimliğin, cinsiyet, ırk ve sınıf gibi tek tip analiz kategorilerinin ötesine geçilmekte, ırk, etnik köken, cinsiyet, sınıf, cinsellik ve yetenek gibi kategoriler, sosyal olarak yeniden bütüncül bir şekilde yapılandırılmakta ve sosyal adaleti destekleyerek, dezavantajlı grupların ilerlemesiyle birlikte, aynı zamanda sosyal yapının tüm yaşamımızı nasıl şekillendirdiğini de ortaya çıkmaktadır.

Kesişimselcilik, sosyal bileşenlerin hem mikro hem de makro boyutunu ele alma imkânı vermektedir. Mikro boyutta toplumsal eşitsizliklerin bireylerin hayatına nasıl yansıdığının analizini yaparken makro boyutta ise iktidar ilişkilerinin bu eşitsizlikleri yeniden üretmedeki rolünü incelemektedir. Kesişimsellik kavramının sosyal alanda kullanılması, ayrımcılığa çok boyutlu bir bakış açısı getirmekte, toplumsal yapının görünmeyen, görülmek istenmeyen yönleri de açığa çıkarmış olmaktadır. Kesişimsellik çalışmaları, çoklu ayrımcılığı göz önüne çıkararak, cinsiyet ve ırksal eşitsizliklerle birlikte eğitim, kimlik, yapı, sosyal aktivizm gibi birçok faktörün birbiriyle kesiştirilmesiyle, olayların farklı şekilde okunmasını ve yorumlanmasını sağlamaktadır.

Kaynaklar

Batu, K, Görmez, A., (2024). Siyah feminizm ve kesişimselliğe eleştirel bir yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı / Issue: 36(2024), 399-411.

Bilge, S., (2010). Recent feminist outlooks on ıntersectionality. Diogenes. 57(1), 58– 72.
Bilge, S., Bilge, S., (2013). Intersectionality Undone. Saving Intersectionality from *Feminist Intersectionality Studies.* Du Bois Review, 10(2), 405–424.

Caltekin, D.A. (2021). Kadınlara yönelik her türlü şiddet ve ayrımcılığı hukukun kesişen adaletsizlikleri üzerinden okumak. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi* - Istanbul University Journal of Women's Studies, 23, 53–69. https://doi.org/10.26650/iukad.2021.879991

Crenshaw, K., (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Law Review*, 139-167.

Crenshaw, K., (1991). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299.

Cole, B. A., (2009). Gender, narratives and intersectionality: Can personal experience approaches to research contribute to "undoing gender"? *International Review of Education,* 55(5–6), 561–578.

Collins, P. H., (2015). Intersectionality's definitional dilemmas. *Annual Review of Sociology*, *41*, 1-20.

Mutluer, N. (2008). *Cinsiyet halleri: Türkiye'de cinsiyetin kesişim sınırları*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Nash, J. C. (2008). Rethinking intersectionality. *Feminist Review, 89* (1), 1-15.

Özkazanç, A. (2018). Türkiye'de kadın hareketi ve kesişimsellik yaklaşımı kesişimsellik tartışması. N. Berber (Der.), Duvarları yıkmak, köprüleri kurmak: *Y*eni küresel feminizmin yükselişi ve imkânları içinde (s. 24-37). İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği.

Rodriguez, Jenny K. (2018). Intersectionality and qualitative research. In C. Cassell, A. Cunliffe, & G. Grandy, The SAGE Handbook of Qualitative Business and Management Research Methods: History and Traditions (pp. 429–461).

https://feministbellek.org/kesisimsellik/#:~:text=Kesi%C5%9Fimsellik%20cinsiyet%2C%20cinsel%20y%C3%B6nelim%2C%20s%C4%B1n%C4%B1f,ele%20al%C4%B1namayaca%C4%9F%C4%B1n%C4%B1%20vurgulayan%20bir%20yakla%C5%9F%C4%B1md%C4%B1r.

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.
ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.
YAZAR KATKILARI: Yazar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.
ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır.
VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.
FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.
CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The authors declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.
AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.
ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study.
DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)